

טמֵי עַשׂ

DISQVISITIONUM PRACTICARUM

ΓΤΜΝΑΣΜΑ ΣΕΡΤΙΜΟΥ,

PRINCIPIA PRACTICA Ανασκευαστικῶς,
qua eorundem Affectiones & Consequentias
adjectis quibusdam ἀξιώμασιν,
examidans :

Qvod

Ex Ampliss. Facult. Philos. in Regia
& illustri Acad. Aboënsi consensu,

SUB PRÆSIDIO

M. ANDREÆ WANOCCHII,

Phil. Pract. Prof. Ord.

Ad probandas poliendasve ingenii viras pu-
blice defendere constituit

NICOLAUS PROCOPOEUS H.F.

Austro-Finland.

Ad diem, volente Deo, xix. Aprilis,
Anni MDCLXXXIV.

In Auditorio Maximo.

A B O E ,

Exc. apud Jon. L. WALLIUM, A.T.

Mons. Stark

Reverendissimo in CHRISTO Patri
ac Domino,

DN. JOHANNI GEZELIO,
S. S. Theologiae Doctori celeberrimo,
inclytæ Dioceſeos Aboënsis Episcopo emi-
nentissimo, Academæ Pro-Cancellario &
Consistorii Eccl. Præſidi gravissimo, Mecæ-
nati & Patrono ſuo ut ſummo, ita submissa
animi reverentia æternum ſuspiciendo.

ut et

Reverendus, Venerabil. ac Humaniss: Viris,

DN. JOHANNI PROCOPOEO,
Pastori Eccl: quæ in Wichtis eſt, vigilan-
tissimo, Patruo cariſſimo & Evergetæ ob-
ſeqvioso animo proſequendo;

DN. CHRISTIANO PROCOPOEO,
Eoinjockiensium Pastori fidelissimo, Patruo,
Nutritio & Fautori officioſe devenerando;

DN. ERICO THOMÆO,
Past. *χιλιαρχίας* Carel. digniſſimo, Fau-
tori plurimum honorando;

DN. NICOLAO HUMMERNI
Sacellano Ecclesiaz ad ædem D. Mariæ lau-
datiſſimo, benefactori & cognato meo
propensiſſimo;

DN. ABRAHAMO RAUTHENIO,
Sacellano in Sommero impegerriſſimo, Fau-
tori indubitatiſſimo.

1984 : 1030

Um jam sepius cogitatio animam
invaserit quo pacto aliquod gra-
titudinis meae specimen, primo
quidem apud Rever. in CHRISTO
Patrem ac Dominum, cuius beneficia accu-
ratori judicis lance dum perpenao, reperio
esse adeo illustria, ut nullam unquam credam
fore atatem qua ea reticescat; deinde apud
Rev. Dn. Patruos, qui me, ab illo statim
tempore, quo fata mibi cuperant esse durio-
ra, non minori quam paterna cura comple-
ctebantur & caritatem, pariter etiam apud Vos,
Fautores, quibus nequaquam voluntas ad
promovenda mea defuerat studia; & humil-
limè & officiosissime deponerem. Quæ benefi-
cia, quoniam tanta sunt, ut nullo fere ver-
borum apparatu recenseri possint, ideo grati-
fissimo merentur coli animo, ne quis ingratitu-
dinis stigma mihi inuriae, qua terram nihil
creare pejus non nemo dixit: & qui tardè be-
neficium agnoscit, diu noluit, & qui mora-
tur ac differt, neganti proximus est. Pro bene-
ficiis igitur quibus abunde sum cumularus,
Rever. in CHRISTO Patri ut & V. R. D. grati-
am hac occasione præprimis babendā existima-
vi; non quidem beneficiis parem, sed quæ so-
lum sit animi, ad declarandam gratitudi-
mem proni, certissimum τεκμήσον; scilicet
Rev.

Rev. in CHRISTO Patri & R.V.D. Exercitium
hoc Acad. humilime inscribendo. Quibus e-
nimir potius hoc, quicquid est, muneric offerrem,
quam vobis? quibus memet rotum debere fa-
teor ingenuè. Unde omnibus, mibi nec volun-
tatem, nec studium gratitudinem declarandi,
sed vires defuisse, liquido constat. Accipe itaque
Rev. in CHRISTO Pater munusculum hoc charta-
ceum, quod jam in conspectum Tuum offerro,
certa suffulta fiducia, huic benevolentia Tuæ
stricturas quod accedere patiaris! Accipite Pa-
trui & Fautores honorandi, favente vultu pro
beneficiis vestris aliqualem banc meæ gratitu-
dinis significationem, cum alias reciproca bene-
ficiarum multitudine vos excipere non sim potis.
Deum precibus defatigare pergam, Rever.
in CHRISTO Patrem Reipublicæ, & Ecclesiæ Dñi,
Rev. Dr. Patruum, Fautoresque familiæ suis,
vita inoffensa, fortuna prospera, incolumes ser-
vare velit! Quod summa animi devotione
precor vobisque

Reverendiss: in CHRISTO Patr.

Vestrarumq; omnium Dignit.

Cliens humilis cultorque
officiosus

N. PROCOPOEUS.

possibile. Dicitur autem aliquid possibile vel impossibile absolute ex habitudine terminorum: Possibile quidem, quia praedicatum non repugnat subjecto, ut *Soritem*, vel *Platonem* sedere: impossibile vero absolute, quia praedicatum repugnat subjecto, ut *bominem esse asinum*. Est autem considerandum quod cum unum quodque agens agat sibi simile, unicuique potentiae activae correspondet possibile, ut objectum proprium secundum rationem illius actus, in quo fundatur potentia activa; sicut potentia calefactiva refertur, ut ad proprium subjectum, ad esse calefactibile. Esse autem divinum, super quod ratio divinæ potentiae fundatur, est esse infinitum & non limitatum ad aliquod genus entis, sed præhabens in se totius esse perfectionem. Unde quicquid potest habere rationem Entis, continetur sub possibilibus absolutis, respe&tu quorum Deus dicitur omnipotens. Nihil autem opponitur rationi entis nisi non ens. Hoc igitur repugnat rationi possibilis absoluti, quod subditur divinæ omnipotentiae, quod implicat in se esse & non esse simul: hoc enim omnipotentiae divinæ non subditur, non propter defectum divinæ potentiae

tentiae, sed quia non potest habere ratione in factibilis neque possibilis. Quaecunque igitur contradictionem non implicant, sub illis possibilibus continentur, respectu quorum Deus dicitur omnipotens: ea vero quae contradictionem implicant, sub divina omnipotentia non continentur, quia non possunt habere possibilium rationem. Unde convenientius dicitur, quod ea non possunt fieri, quam quod Deus ea non possit facere. Hæc ille. Videri potest D.D. Calovius in cap. de potentia & actu Metaph. divin. alii. Nec satis possumus quin præliminarem D.D. Osiandri super hac re Æneas. subnectamus: *Stante hac sententiâ, nempe quod Deus per omnipotentiam suam in lege naturæ, vel primis principiis practicis possit dispensare, posset Deus præcipere homini, ut ipsum suum Deum odio haberet, adeoque facero, ut ipsemet esset odio dignus, neque summe bonus; posset facere contradictionia; nam obediere Deo dicit quendam amorem ejus, & obligatio ad obediendum includit amorem, quomodo itaque obligari quis potest ex precepto ad ipsum Deum odio haben-*

babendum: præterea pante hac sententia, posset Deus mendacium precipere & consequenter ipse quoque dicere, quo admisso tota certitudo fidei periret. Observat. Grot. (γ) Est fallacia consequentis.

Object. (η) Si Deus totius naturæ, puta naturæ, est auctor & Dominus, utique & eam destruere potis est: quia ejusdem est potentiae rem ex nihilo creare, & creatam annihilare. At Deus est totius naturæ auctor & Dominus, ergo & eam potest evertere.

Præterea: Si naturam potest evertere, utique & consequentia naturam, nempe principia practica, at illud. Ergo & hoc.

Resp. (α) οὐχ ἀρητοῦς quidem quoad argumentum prius. Sed (β) ἀογυνῆς qua illationem posteriorem: quamvis enim naturam, illam quæ dicta est, Deus possit annihilare; non tamen id tuto potest adseri de omnibus naturam consequentibus. (γ) Suntergo quædam naturalia constitutiva, ut anima rationalis in homine & corpus organicum; quædam consecutiva, ut potentiae naturam humanam immediate consequentes; quædam vero tantum subjectiva, perfe-

Natura & transitiva, quemadmodum sunt *principia practica*. Deus, inquam, omnipotens potest naturalia modis duobus prioribus praeclite considerata, pro bona voluntate evertere; non vero *principia practica* quatalia. Vel (δ) Deus quamvis possit tollere *principia practica* ratione *subjectiva*, totam humanam naturam annihilando; non tamen potest id ratione *entitativa*, scilicet essentiam pri-
morum *principiorum* in abstracto spectata-
tam vel transformare vel everttere. Ratio est in promptu: quia *principia practica* quoad normam sunt in ipsa essentia Di-
vina fundata *originaliter & independen-*
ter; in natura vero humana *participative & dependenter*; nulla ergo ratione est ve-
risimile, *eadem posse*, quoad $\pi\varrho\omega\tau\sigma\tau\mu\eta\gamma$
seu exemplar primitivum, nisi quis etiam ipsi Deo mutationem competere dixerit,
quod prorsus impium, definere esse. Vel,
Deus potest naturam mere naturalem &
Physicam subvertere, non vero *naturam memoralem & Ethicam*. (ϵ) *Ethic fal-*
lacia consequentis.

Object. (ϑ) *Supponatur, etiam si nun-*
quam concedi debeat, Deum aliquando

non tantum permisisse & colemissse, sed & præcepisse τεκνοθυσίαν, quæ Romanie olim erat familiaris: vel, Supponatur Deum præcepisse Agamemnoni patri cædem Iphigenia filie; quam fabulam, quandam esse μίμησιν facti Jephæ ex primis observavit Ludovicus Vives notis ad libros de civit. Dei l. I. c. 21. post hunc cum alii, tum & Gerardus Vossius de Orig. Idol. l. I. c. 23. Unde inferre esset proclive, Deum non modo circa principium illud, nemo est laudendus, diffensasse, sed & σοργήν naturalem obliterasse.

Resp. (α) Supponi, nunquam autem probari, quod ad ejusmodi actum vel voluntas vel præceptum divinum accesserit, aut sane accedere potuerit. (β) Licet adsumatur illud θωνθέμενον, non tamen vel inde sequi, Deum in exemplo ejusmodi mutasse principia αληθῶς & de facto, quamvis δοξασῶς & de opinione male judicantium id fecerit, aut verius, fecisse videatur. Hic ergo non possumus quin multa cum eruditionis ac pietatis laude reverenter nomineamus Beatiss. D. D. Meisn. qui in quæst.

politic. XI. super hac controversia tam
fert sententiam: *Dispensatio*, id
est, relaxatio legis in certo quodam
casu, sumitur dupliciter 1. Proprie, cum
permittitur & approbatur actus, qui ad-
equate & secundum omnes suas condi-
tiones est contra legem. Et tali modo Deus
non dispensat circa legem naturae. Ratio
est in promptu, quia sic Deus permitteret
& approbaret peccata. Omnis enim actus
qui adaequate & totaliter fereur contra
legem naturae, vel principia practica,
non extrinsecus & ratione mandati; sed
intrinsecus & σοιωδῶς malus est. Si ergo
Deus dispensaret proprie, tum id quod
intrinsecus malum est, hoc est peccatum,
impune & cum approbatione concederet
Ec. 2. Improprius, cum permittitur &
approbatur actus, qui videtur quidem
legi naturae quoad materiale contrari-
us, non tamen est, si circumstantiae &
conditiones singulae attendantur. Ec. Ne-
gamus inquam (γ) Deum per id exem-
plum (loquimur ἐξ Ἰωάννου) dispensasse
circa primum illud principium, nemō
lædendus: quippe quod plures involvit
conditiones, nempe quod nemo sit læ-
dendus

dendus temere, proprio auctu, & quatenus innocens sc. Agmemnon vero etiam si mactasset Ipbigeniam, non fecisset id temere & proprio auctu, sed ad mandatum Dei viventis & eo ipso reddendum ei cultum religiosum, declarandam obedientiam. Sic venia hypothesis. Præterea, nec mactasset innocentem qua absolute, in foro poli & respectu DEi mandantis talem; quamvis innocentem quodammodo, comparative, in foro soli & respectu Agamenonis mandatum exequentis. (d) Quælibet lex ex intentione ferentis obligat; Dei vero, inscribentis legem naturæ vel principia practica, intentio fuit, non semper ipsum obstringere, quippe qui supra omnem est legem adeoque sibi met ipsi est lex, & in quo πάντα δῖ πάντας καὶ οὐ πέρως; sed tantum hominem, cui talis norma est indita. Ergo, quando dicimus principia practica esse, respectu agentis etiam superioris, Dei, immutabilia, unice volumus intellectum, quod nec Deus omnipotens intra illam, quam iis prescripsit sphæram, ea possit immutare: hoc est, non potest Deus salva sua justitia & bonitate admittere, ut quisquam

mortalium temere & proprio ausu &c.
contra hoc vel aliud principium sine e-
normi quodam flagitio peccet. Alias
quoque ἀξίωμα est αὐτέντιον, quod
Deus, ut ut omnipotens, non dicatur
potentiam suam extendere ad illa, quæ
manifestam involvunt contradictionem,
nec ad ea, quæ natura sua, & antece-
denter ad voluntatem divinam, vel prin-
cipia etiam prædicta, sunt turpia & in-
honesta; cum Deus in secula benedictus,
ideo turpia prohibuerit, quod natura sua
& intrinsecus talia sint, non vero, eo quod
prohibuerit, sint turpia. Dicitur itaque hic
(e) in principio prædicto contigisse mu-
tationem καταχρησικῶς tantum, quate-
nus scilicet Deus materiam aut objectum
e sphæra sua evexit & supra iuris nature
limites locavit. Vel clarius: objectum acti-
onis Agamemnonis sacrificialis, Iphigenia,
post mandatum Divinum non fuisset am-
plius intra sphæram iuris naturæ; quia
intervenit præceptum superioris, quo i-
pso omnis erat sublata προάριστος, vel
potius facultas, actionem illam suspen-
dendi aut proorsus omittendi; atq; sic supra
sphæ-

sphærām *juris nature*, quod dictum,
fuisset constitutum. (?) Petit ergo
membrum illud probationis primum tō
čv ἀρχῆ. Eundem fere in modum ad
exemplum Abrahāmi Gen. XXII. 2. ma-
naturi Isacum responderi potest *in ge-*
nere; specialiora vero tradunt Theologi.

§. V.

Non quidem ignoramus multo his
plura posse conquiri argumenta, quibus
primorum principiorum immutabilitatem,
affectionem sane scitu arduam juxta ac
necessariam, solent attentare: præser-
tim vero quod respectu Dei in quibus-
dam individuis dispensationem aliquo-
ties admiserint; cuius rei documenta
cum primis acressunt e Sacris, & quidem
Hoseæ I. 2. de Propheta ad mandatum
Dei ducente uxorem fornicationum & na-
tus fornicationum, quos non modo actu-
tales, sed ortu, non subjective sed origi-
naliter fuisse tradunt: Huc adlegend illud Exod. XI. 2. de Israēlitis itidem ad
mandatum Omnipotentis spoliantibus Ä-
gyptios: nec non illud Jud. XVI. 28. seqq.
de Simione, quem si Augustino fides I.
I. de C. D. c. 21. & 26. Spiritus S. latenter

jussit cum sui interneione perimere ho-
stes Philistæos; præterea & id quod ha-
betur II. Maccab. XIV. 42. de Razia,
εὐγένως p̄ræoccupant̄ mortem: Et factum
Jephthæ voventis filiam Jud. XI. 30. 31. Ut
nihil de DOMINO & SALVATORE nostro,
qui ipsemēt ἀΦῆκε τὸ πνεῦμαστος. & tem-
plum sui corporis solvit. Quibus omni-
bus, tanquam palmarium, præmittunt
exemplum Abrahami modo adpositum;
& Polygamiam Patrum: quæ quidem
fere singula directe, & aduersa quasi
fronte *primis principiis contra venire exi-*
st̄imant. Ad eas vero difficultates quan-
quam peculiares quasdam solutiones ad-
ornaverimus, sequentium tamen erit
temporum easdem in medium produc-
re: interea autem, dum id præstare con-
tinget, defectum, qui hic leaperit, le-
ctoris supplebit æquanimitas.

§. VI.

Sic ergo ceu ἐν θεωρημ̄y concludimus,
prima principia practica nullam sentire
mutationem proprie & κυρίως ita dictam,
quamvis improprie & κατεχόμενως sen-
tire dicantur: non sentire mutationem
ab intrinseco, quasi per se deficiant, nec
ab

ab extrinseco, quasi virtute Dei potesta-
tem habentis eminentissimam, debeant
annihilari; non sentire mutationem qua-
et totum, nec qua partem. Ubi tamen ite-
rum inculcamus immutabilitatem illam
debere estimari, non præcisus, sed co-
adumtis omnibus illis conditionibus,
quas Deus Ter Opt. Max. ea *principia* in-
dens voluit subintellecas. Hic etiam, si
in gratiam illorum, quibus non est co-
pia *observationum* Excellentissimi Viri Dn.
D. Osiandri in opus Grotii de Jure belli &
pacis, ejus adscribi curamus judicium,
non videbimus ἀλλότρια βάθεια. Ita e-
nimi ille p. 181: *Quod primam concernit*
speciem mutationis, quæ est ab intrinse-
co, non cadit illa in jus naturæ, neque
potest illa lex per se ipsam definere aut
mutari: cum enim lex naturalis, princi-
pia prima practica, sit veluti proprietas
quædam humanae naturæ, typus firmiter
*infixus cordi humano, radius qualiscum-
que ex sole aeterno, non potest ex se ipso*
ab intrinseco deficere, non voluntatis
*perversæ arbitrio expungi, non in tene-
bris abire & in nebulas Aristophanis sese*
recondere. Hanc in sententiam ex Augu-
stino

stino plerosque una cum illo ipso descendere dicit; quam & ipsam ex Academice Conimbricensis Professore quodam primario ulterius probat, partim ex eo; quia hoc jus naturale, (prima principia,) vel consideratur in Deo, vel in homine: prout est in homine, mutari non potest, quia intime est infixum & quadam quasi proprietas creature rationalis. Si vero consideratur, prout est in Deo, evidens est, illud non posse tolli; cum quia nulla lex deficit per seipsum sine revocatione Legislatoris; vel quia non erat perpetua, sed pro tempore certo lata, ut Mosaicæ, ceremonialis & forensis, quo finito ipsis acti- etiam finitur & definit esse: vel, quia in materia sit aliqua mutatio, ratione cuius, lex sit irrationabilis & injusta, cum antea esset justa & prudens. At nibilorum contingit in jure naturæ, nullus hic modus locum habet: non prior, deges naturæ cum sint principia morum per se nota, & conclusiones necessarie ex illis, sunt necessarie & perpetua veritas; non posterior; quia judicium, quod necessario colligitur ex principiis per se nota, nunquam potest esse falsum, E. nec irrationale nec imprudens. At omne judi-

judicium legis naturalis tale est, quan-
cumque ergo res varietur, judici-
um legis naturalis variari nequit Par-
tim quia, si neque praecepta affirmati-
va, neque negativa, possunt per se ces-
sare aut definere obligare in jure natu-
rae, sequitur illa non posse in universum
vel in particulari abrogari, & scipps de-
finere. De negativis autem hoc ipsum pla-
num est, quia probibent res per se & in-
trinsicce mala & ideo obligant semper &
pro semper. De affirmatis itidem con-
stat: nam licet illa semper obligent, non
tamen pro semper juxta Theologos quo-
dam & Scholasticos, arque ideo aliquod
praeceptum licet naturale sit, uno tem-
pore obliget non alio, non tamen propter-
ea recipit aliquam mutationem: quia
haec illius est natura (notanter satis) &
principio fereatur pro talibus occasionibus
& sub talibus conditionibus, & ita sem-
per retinet suam vim, semper obligat,
licet non pro semper. Nam praecepta af-
firmativa legis naturalis obligant pro il-
lis occasionibus, quibus omissio talis actus
effet per se & intrinsicce mala. Ut igitur
illa omissio non posset non esse mala, ita

obliga-

obligatio affirmativi precepti ad actum illi omissioni contrarium non potest per se definere aut mutari, & proinde tale preceptum necessario semper obligat pro suo tempore, & consequenter semper etiam obligat ad non habendum contrarium propositum, seu ad obediendum saltem in animi preparacione, si non in ipsa operis executione. Partim, quia si principia theoretica insita, quae sunt veri, a seipso non deficiunt, neque practica quae sunt boni, ex se ipsis exprimuntur. His gemina habet Juris Consultus ille Delphensis D. Gvilielmus Grotius libro de Principiis Juris naturalis p. m. 41. 42. 43. 44. seqq. Hic etiam commode occasione verborum D. Osiandri modo annotatorum instantiae occurritur, quae dicit in principiis theoretticis dispensationem deprehendi; nempe quod non omne graviter tendat deorsum, nec omnis ignis urat, documento ferri natantis &c ignis in fornace Babylonica; utique, infert, principia etiam practica sunt dispensabilia, cum de paribus idem sit judicium. Huic, inquam, instantiae occurritur, negando antecedens de mutabilitate
prin-

principiorum theoreticorum intra sphæram illis præscriptam, sive, intra statum & conditionem naturalem; quia *grave*, quatenus naturaliter tale & non impeditum semper descendit; *ignis* per potentiam naturalem, admotis idoneis eidem fovendo alimentis, non posset non urere. Ergo, quandocunque aliter evenit, mutatio sit in *materia* vel *objectione*, non in *principio*. Negandum itaq; consequens de *principiis practicis*: ut hic nihilquidquam de illa quæstione, num non in collatione principiorum theoreticorum cum practicis obveniat τὸ ἀνόμοιο? Patet ergo quod *principia practica* non sint *Lesbia regula*, de qua etiam Arist. I.V. magn. moral; sed norma quædam æterna & invariabilis, quæ in ordine ad inferiora & æqualia, non normantur, sed potius normant; adeo ut trochaicus proverbialis iisdem non male possit applicari: Πρὸς σάθην πέτρον τίθεσθαι, μὴ τὸ πρὸς πέτρῳ σάθην. *Lapis amussi est applicandus, non amussis ad petram.* Plutar. in Commentariolo, cui titulus · Quo patto quis intelligere possit se proficiere.

QUE-

QUÆSTIO III.

An consequentiæ practicæ tantæ
sint veritatis & fidei ac ipsa prin-
cipia?

§. VII.

NEcessitatem consequentiarum in Sect.
κατασκ. §. IX. p. 175. perstrinximus, quam ipsam & hic, priusquam ad rationes contrarias properamus, breviter urgemos: partim inde, quia usus Consequentiarum ad quamvis veritatem sive eliciendam sive probandam est valde necessarius, ergo & ad veritatem practicam, quæ instar speciei se habet ad veritatem indeterminatam: scilicet quodlibet principium primum cum plures implicite & virtualiter involvat propositiones, & illæ sine usu ratiocinationum per consequentias educi nequeant, planum utique est usum earum esse necessarium ad omnem veritatem practicam & intelligendam & sectandam. Partim, quia sublato legitimo ratiocinationum usu per consequentias, tollitur, non modo necessaria veri practici confirmatio & falsi confutatio, sed & ipsa Philosophia practica, norma vita civiliter instituen-

stituendæ. &c. Cui tamen sententia non uno modo licet insurgeret.

Obj. (a) Si qualibet propositione non debet censeri nisi una, cum alias foret ambigua & equivoca, sequitur principia practica, ut pote propositiones ἐξόχως tales, implicite & virtualiter non continere consequentias, quae sunt propositiones ex illis derivatae: cum alias essent equivoca. & Deus eorum auctor λογίας, instar Apollinis Delphici. At verum prius, E. & post.

Resp. (a) κατὰ συγχώρησιν, quamlibet propositionem non esse nisi unam formaliter & explicite : falsum vero, unam semper esse virtualiter & implicite, cum sic multæ sepe sint in una & ex una. (β) καὶ ἀρνησιν; scil. propositionem virtualiter alias continentem non esse vel ambiguam vel æquivocam ; cum ex una Euclidis, Aristotelis aliorumque propositione variæ inferantur aliæ ; quanto ergo magis e primis principiis, velut fontibus uberrimis, easdem deriveat convenit. Tum enim deinde æquivationi locus est, quando vel subjectū vel prædicatū constant ex terminis æquivocis, quæ varium vel incertum pariunt sensum, & quatuor in argu-

mento terminos ; haudquaquam vero, quando materia propositione aliqua expressa necessariam cum aliis connexionem habet, & eas secuna ponit vel infert. Hinc nec *principia practica* redduntur æquivo-
ca, nec Deus λοξίας ; sed *principiorum* potius ubertas commendatur & Dei sa-
pientia, qui & in lapsu Adamitico parti-
culam suæ imaginis restare voluit, & ho-
minem ea parte uti, per quam est quod est.
Adde, illum propriæ λοξίας esse, qui non
tantum profert ambigua, sed & ea ad al-
terius deceptionem profert, quod Apolli-
ni Delphico jure impactum , Deo vero
principiorum auctori sine blasphemia im-
pingi nequit. (γ) Ludit argumentum fal-
sa hypothesi petitque τὸν ἀρχῆν.

Object. (β) Si applicatio gene-
ralium vel universalium proposicio-
num ad singularia vel particularia non est
ratiocinatio per consequentias , sequitur
consequentias non esse circa *principia pra-
ctica necessaria* : at verum prius ; cum
talis applicatio possit institui sine syllogis-
mo, & universale nihil aliud sit, quam sua
singularia : verbi gratia, quando princi-
pium universale præcipit filii omnibus
hono-

honorem superiorum & parentum, prohibetque lassionem aut homicidium omnibus hominibus, eo ipso singularia omnia sub istis universalibus contenta designantur. Ergo & posterius.

Resp. (α) Αριθτικῶς, per negationem, applicationem propositionum generalium vel universalium ad singularia aut particularia objecta, non institui per ratiocinationes & consequentias; nec enim ejusmodi applicatio ab ullo mortalium potest institui, quin supponat hoc fundamentum ex Logica sive artificiali sive naturali saltem, particulare contineri sub universalis speciem sub genere, & prædicata essentia- lia communia utrobique eadem esse.

(β) κατὰ τὸ Βίον, hoc ipsum universale nihil aliud esse, quam singularia sua, non nisi per ratiocinationem inferri potest.

(γ) Peccatur elencho a dicto secundum quid. Universale sane nihil aliud esse quam singularia omnia fundamentaliter nimirum & materialiter in esse materiali, sive in prædicatis essentialibus communibus, quamvis habeant rationes formales distincias, & universale qua universale reduplicative aliter & considerari debeat & ex-

plicari, aliter singularia : Illud unum est, ista multa, illud præscindit ab his & nunc, ut barbare loquuntur Scholæ, hoc est, a conditionibus individuantibus & determinantibus, ista non item. In illo spectatur potissimum στοιχεῖα, in ipsis ὑπαρχέσι. Illud manifestatur in ipsis ; ista verificantur per illud ; illud continet ista sub se, ista continentur. Conceptus communis utrobique datur genericus ; differentialis, ut liceat βαρβαρεῖτερ, vel formalis non item. (δ) Καὶ τὸ βίαιον denuo hoc ipsum retorquemus ; quia dum honor parentum v. g. imperatur filiis omnibus, & Sorti, & Platonis & Socrati imperari censetur, hac ratiocinatio ne instituta : quod autem filiis omnibus incumbit, etiam his modo nominatis incumbit : at honor parentum &c. Ergo. Adde, ratiocinatione utendum esse, qualis & quantus honor debeatur parentibus a filiis, quam distinctus ab honore debito vel Deo vel hominibus aliis ; quæ ejus debeat esse vel intensio vel extensio aut latitudo. Sic in prohibitione læsionis & homicidii simili illatione est opus. Nec illatio universalis hic formari potest absolute,

lute, sine errore, nisi excipientur & personæ publicæ politica gladii auctoritate instructæ, & quædam aliæ indultu divino extraordinario ad aliquorum internacionem impulsæ, qualis eminuit in Pineha & Levitis a Mose ad judicia Dei adhibitis.

Object. (γ) Si ratio faciendorum & omittendorum satis ex primis & immediatis principiis constat, sequitur prolixas illas consequentias esse inutiles: at verum esse prius vel illud Paulinum arguit, quo dicit gentes Φύσι τὰ νόμος ποιεῖν; Ergo & posterius.

Resp. (α) Per concessionem, faciendorum & omittendorum rationem in foro politico constare ex primis principiis, sed tantum implicite, confuse & incoative. (β) Per negationem de ratione eorumdem explicata, distincta & sufficienti: multæ namque propositiones morales sub uno principio sive affirmativo sive negativo continentur; quas sine ratiocinationis & consequentiarum usu vix quisquam rite potest percipere; ut nihil de actibus internis, quos exacte externis vel symbolis respondere necessum est. (γ) Est elenchus ad dicto secundum quid.

Fuerunt illæ rationes necessitatem consequentiarum attinentes: paucas itidem in fidem & certitudinem earum inquirentes convenit subtexere.

Objet. (δ) Si alia est natura primorum principiorum ac propositionum ex illicis derivatarum, sequitur illas diversæ esse certitudinis & fidei ab his: sed verum prius; quia ipsa principia sunt typus ab ipso Dei insertus, licet post lapsum attenuatus; consequentiae vero sunt foetus corruptæ rationis. Ergo verum & posterius.

Resp. (α) κατὰ οὐγχώρησιν, de natura principiorum & consequentiarum ratione cause efficientis proxime considerata. (β) κατ' ἀρχήν de natura eorumdem considerata ratione cause materialis, formalis & finalis. Materia enim sive subjectum est idem, nempe homo: forma eadem, extensive, etiam si non intensive; puta norma honestorum præceptiva & prohibitiva turpium: finis idem, salus politica, eaque tum privata tum publica. (γ) Quamvis consequentiae ratione & respectu hujus vel illius

liis inferentis non sint æque à vnu mūtivo vel à vntōmī, ac ipsa principia; sunt tamen ratione fundamenti; hoc est, consequentiārum vis est petenda non ab autoritate inferentis, sed a fulcro illationis. Distingvendæ ergo sunt illationes & consequentiæ; quarum quædam sunt principiis ēμφυτi, insitæ, & virtualiter in iis contentæ, quædam μερικά & in ea inventæ, vel ex iis detortis deducitæ. (d) Peccatur falsa suppositione.

Object. (e) Si etiam consequentiis practicis esset habenda fides, sequeretur incertum fore semper & dubium modum in moralibus procedendi; quia fallibilis est intellectus noster, & ex fallibili principio nihil certi potest educi. At modum procedendi in moralibus oportet esse certum & ad instar normæ. Ergo consequentiis practicis non habenda fides.

Resp. (a) Peccari elencho οὐδὲ τὸ εμπεινοῦ: sic modum procedendi nostrum semper fore incertum & dubium. Nec enim ex potentia fallibilitatis semper inferendus actus; non magis quam ex fallibilitate visus vel auditus nostri concluderemus, nihil certi nos vel audire vel

videre posse. (β) Adde, peccari *paralogismo accidentis*, quod enim intellectus noster interdum fallatur in ratiocinando, hoc sit per *accidens*, non per se. (γ) Vel argumentum hoc, nempe ex fallibili principio nihil certi duci posse, procedit κατόλει vel ἐν μέρει; ἐν μέρει nihil concludit: si κατόλει, sequitur nihil certo a nobis posse intelligi, adeoq; nos debere incertos esse, an temperantia, justitia &c. sint sectanda? quomodo vita nostra sit, quoad actiones individuales, instituenda? quod proorsus esset misericordia dignum. (δ) Ea ratione ακαταληψία & Pyrrhonismus vel Scepticismus in orbem literatum introduceretur: ut itaque sensus liberandi sunt ab impedimentis, quibus inhibetur certitudo, quæ vel in *objeto*, vel in *medio*, vel in *organo* deprehenduntur, sic & liberandus intellectus ab impedimentis ratiocinationem nostram impedientibus. Vide Arist. lib. III. *de anima* c. 5. Nec magis obstat intellectus fallibilitas certitudini nostræ in materia *præctica*, quam in alia quavis; adeoque sic cadent omnes artes & scientiæ superstructæ ratiociniis intellectus,

lectus, & demonstrationes secundum ea institutæ, aut ex iis deductæ: quod autem.

Object. (?) Si consequentia practice mentæ essent certitudinis immutabilitatis, ac ipsa principia; sequeretur enim non sola tantum ἀμετακινήτως ἔχειν, & esse αὐτόπτα; imo totum fere eruditorum chorus ea in parte esse lapsum, qua constanter dixerint mutationem in consequentiis, tanto fieri majorem, quanto sunt a principiis suis remotiores: sic Aristoteles l. IV. Metaph. c. 3. quandam vocat ἀρχὴν firmissimam, περὶ οὐδὲν θεοφύσην αἰδούσαν. At falsum consequens, Ergo & antecedens.

Resp. (a) ἀρνητικῶς ad minorem: possunt enim ipsæ consequentiæ, si fuerint principiis innatae, coordinate & subordinatae ἔχειν ἀμετακινήτως: minus vero, si fuerint inventæ præter naturam principiorum, adversæ & oppositæ. Chorus autem eruditorum aliter judicans de consequentiis, aut intellexit consequentias ἐπορθετῶς in ordine principiorum se habentes, aut mutationem tantum extrin-

secum & accidentalem, quæ ex abusu eorum circa actiones obliquas erumpit. Verbi gratia: hæc consequentia, Reipublicæ studendum, non minus est firma & immutabilis, scilicet coadsumtis omnibus suis conditionibus, nempe quantum honestum, legitimum &c. ac ejus principium, societas ineunda: semper enim obligat. Ita hæc consequentia, temperanter vivendum, non minus est firma & immutabilis ratione & sicut principium ejus, vel immediatum, bonum appetendum, vel mediatum, virtus est bona, & temperantia est virtus. (β)

Kantius Blagov: Dicere ipsa principia, puta complexim & quoad latitudinem illis innatam sumpta, esse αμετακίνητα, & tamen consequentias sine errore deductas esse κινήτας; est dicere idem simul esse & non esse, & ponere αντικείμενον τὸ πρόσκαιμένω. (γ) Ergo non est confundenda consequentiarum essentias, quæ in se est immutabilis, cum earumdem applicatione, quæ juris est consequentiis uentium. (δ) Est elenches consequentiae. Plura his addere vetat angustia loci.

QUE-

QUÆSTIO IV.

An numerus Principiorum practicorum §. VII. Sectionis κατηγορ. p. 171. designatus sit adæquatus?

§. VIII.

Quamvis octonario numero *principia practica* superius designavimus, non tamen adeo δύναμις ita decretum esse volumus, quasi non liceat cuique vel infra vel supra hunc calculum, si jure fiat, figere metam: πάντος γάρ προθῆναι τὸ ἀλλεῖπον, cuiusvis enim est addere quod deest, Arist. I. I. Ethic. c. 7. Quin potius vel a parte nostra, vel aliorum aliter statuentium inculcamus iterum illud Arist. ξεν γάρ ἔκαστος οἰκεῖον παρατίθεται. Arist. Eudem I. I. c. 6. Interea tamen decretum illud nostrum servamus, & cum de aliis *principiis*, utpote omnium saniorum calculo adprobatis, rem existimemus minus esse controversam; de ultimo, nempe *societas ineunda*, hoc moveamus dubium:

Objet. (a) Si homo demum per secundam naturæ inclinationem, vel in momento

mento naturæ secundo disponitur, ut fiat membrum humanæ societatis, sequitur studium societatis ineunde non innasci, vel pertinere ad primam naturæ inclinationem: et verum prius ex jure gentium, ad cuius notitiam & obedientiam dicunt Doctores hominem per secundam naturæ inclinationem disponi, quatenus videlicet membrum humani generis sive societatis est; Ergo verum posteriorius.

Reff. (α) Per concessionem, hominem quidem disponi ad societatem perfecte in eundam, accedente judicio rationis, aetate & experientia. (β) Per negationem de ipsissima naturali inclinatione. Dicimus ergo (γ) distinguendum esse inter ipsam natum et inclinationem & ejus πλείων; inter inclinationem nudam, quæ se habet incoative & antecedenter; & inclinationem judicio rationis & usu firmatam, quæ se habet perfective & consequenter. De posteriori loquuntur Juris Gentium scriptores, de priori nos: quæ oppositio non sit κατὰ τὸ ἀυτὸν. Huc omnino pertinet illud Aristotelis: πάντες φύσις εἰπεῖται γὰρ πρῶτη κοινωνία;

h.e.

h. e. omnis civitas natura consistat, sed quidem & primae societates. Καὶ τότεν
οὐ φανερὸν, ὅπις τῶν φύσει ἡ πόλις δέι. καὶ
ὅπις ἀνθρωπῷ φύσει πολιτικὸν λόγον,
id est, ex his perspicuum, quod civitas ex
illis est, quae natura insunt, & quod ho-
mo animal natura sociale: καὶ ὁ ἄπολις
Δῆμος φύσιν, μηδὲ δῆμος τύχην, ητοι φαν-
τός δέιν, ἡ χρείτων ἡ ἀνθρωπῷ. Οὐ περ
καὶ ὁ ὑφ' οὐράνῳ λοιδορηθεῖς,
Ἄρητῶρ, ἀθέμις, ἀνέσι.

Præterea: φύσει μὲν δὴ ἡ σορμὴ ἐν πᾶσιν
ὕπερ τὴν τειάυτην κοινωνίαν. ὁ δε πρώτως
ουσίσας, μεγίστων ἀρχαρῶν αἰτοῦ; na-
tura quidem is imperitus inest omnibus, ad
talem societatem: qui autem eam pri-
mus instituit, maximorum bonorum est
causa. Quid hinc ingeniosius? Vide to-
tum caput 2. Aristot. I. I. Polit. Quo
pertinere videtur illud Auctorum: ὁ Θεός ε-
ποίησεν καὶ ἐνὸς ἀρματῷ ποὺν ἔθνος ἀν-
θρώπων κατοικεῖν ὕπερ τὴν γῆν. &c. (d)
Est clenchus τῷ δὲ τῇ ἐπόμενον.

QUE.

QUÆSTIO V.

An consequentiæ practicæ etiam ignaros & rudiiores obligent?

§. IX.

COnsequentias vi obligatoria non tantum pollere, sed & eam extendere ad quoslibet, quamvis diversimode, jam supra p. 177. positum est.

Object. (a) Si idiotæ & plebeji agunt contra tenorem consequentiarum practicarum, agunt per ignorantiam involuntariam, negative se habentem, que Aristotelii in analyticis vocatur, καὶ ὀπόφασιν; Et per consequens illi non stringuntur: at verum prius, Ergo verum & posteriorius.

Resp. (a) Distinguendo inter consequentias, quarum aliæ sunt immediate a primis principiis fluentes, aliæ mediae, & interventu aliarum conclusionum deductæ: illæ obligant plebejos & rudiiores, hec vero non in tantum. (*β*) Negando majorem, quod plebeji agant per ignorantiam involuntariam negativam seu invincibilem, quæ est mera nescientia; quin potius agunt per ignorantiam privative se habentem, Aristotelii dictam.

KATIE

xata Algeioru, Scholasticis vero vincibilem. Talis ignorantia fuit in eo, qui Parisiis potenti amasiae, quod exemplum infert D. D. Danhawer. nomen in charta subscriptum post se reliquit, cui chartae ipsa obligationem inscripsit continentem debitum sexcentorum coronatorum, quorum etiam postea ei facta fuit copia ex sententia Judicis, in poenam imprudentiae. Talis etiam est ignorantia, si quis cum bestia Sodomitico stupro se misceret, & ignorantiam sceleri tanquam mantellum opponere vellet: nam in his talibus, ut idem, peccati nos commonefacit, tum naturalis horror ante factum, tum post factum, pudorque; qui duo affectus neminem sinunt ignorare jus naturae, seu principiorum consequencias. (y) Est itaque petitio principii.

SECTIO

SECTIO III. ἀξιωματική.

I. Prima principia practica εἰς jus natura
in communibus notionibus, id est, pra-
cisē conclusionib⁹ acceptum, quam-
vis differant ratione modi consideran-
di, ratione tamen essentia conveniunt.

Vel: Principia practica εἰς jus natura in
suis principiis conveniunt ζούσ·, σχέ-
τοι differunt.

II. Principia practica sunt suppositiones
indemonstrabiles.

III. Principia practica in sphera sua sunt
plane immutabilia.

IV. Necessaria ex principio practicis
consequentie, sunt necessaria εἰς perpe-
tua veritatis.

V. Numerus primorum principiorum
est determinatus.

CAP.

Juveni ſþei non vulgaris

DN. NICOLAO PRO-
COPOEO, Finl.

Reg. Acad. Ab. Civi inter postre-
mos haud nominando, amico & po-
pulari meo dilecto;

In Philosophia practicâ publice dispu-
tando ſemet exercenti :

Dum NICOLAE ſtudes doctis clareſcere
chartis,

Exultant Charites, Pindus & Hemus ovant.

Sic ſua regna magis sapientia vecta qua-
drigis

Profert per Boream, *Manalis ursa* favet.

Contemplativis ſtudiis dum practica mifces,

Doctrinæ plenus ſolidioris eris.

Socraticos gustato ſales magnique Platonū,

Ut cathedrā ſolers cauſor atque foro

Evadas, omni rerum prudentior actu

Sie ſtudiis ſanis invigilasse juvat.

Perge, tuis cæptis faveant mitiſſima fata,

Quò patriæ poſſis commoda ferre.

Vale!

*Affectu quam calamo prolixius
gratulabor*

JACOB. FLACHSENIUS.

*Ad Iudicem eximius ingenii dotibus morumq;
civilitate cultissimum,*

DN. NICOLAUM PROCOPOEUM,
Amicum meum & patriotam perquam
dilectum genitulatio sub crena nata:

Felix cui poluit Peitho os, Themis aurea
pectus,

Pallas & ingenium: turba profana putat.
Ast iterum felix, cui sunt pia gaudia curæ

Cœlicolum, curæ cui sua principia:
Hunc melior Themis & Musæ melioris honestas
Certatim sacris instituere suis.

Ter felix igitur quin sis Procopoe polite,
Qui fide, principiis, qui simul arte vales?

ANDREÆ WANOCCHI,
Pb. Pr. P. O.

*In Adolescentem literorum gloria & morum
svavitatem Ornatisimum*

DN. NICOLAUM PROCOPOEUM,
Amicum & Commilitonem meum per-
dilectum, de immutabilitate & consequentiis
principiorum praticorum laudabili conatu
ex cathedra Academica publicè disse-
rendo se exercenter.

Αὐτοχθονίασμα.

OTIA quibus agit secura plena quietus,
Etas dum vernal mollis & aptare regi;
Illum,

Ibam, ubi jam gravior tremebundæ accesserit
annus

Vita, pauperie tristia fata premunt.

Id pavido versus animo NICOLAE politess

Hinc studiis mentem perpolis usq; bonis;

Quæ sunt cum morum probitate Smarag-
dus in auro,

Quem PROCOPÆB lubens pectore con-
de suo.

Hunc etenim semper poteris retinere beatus

Censum, nec aderit qui eripit ista tibi.

Nunc subis Aonii solers sacra templo Lycei,

Ut animi vires experiare tui;

Et sociis monstres celso de ponte cathedras,

Quam fuerit cordi turba Novena tibi.

Macte bonis animi! cursu contendere eodem

Perge, dabunt Musa præmia digna satu.

ISAACUS Pilman.

Ingenium suum in eâ exercere materia, cu-
jus perspicuam mentionem pauci satis, usq;
huc propter rerum pondera ac gravitatem
fecerunt, quid præstantius? earum cogniti-
onem haurire, quæ ante ignorantiae tenebris
erant obfuscata, quid gratius? ea sibi red-
dere facilia, quæ difficilia ac ardua sunt, quid
utilius? sanè qui cordatus est, judicabit res,
quas hæc disputatio continet, satis subtile

nec

RV. DISS. norm.
ne tam citò quam creditur percipi posse ;
quid enim difficilius quam inquirere in pri-
morum principiorum veritatem, quorum co-
gnitio quasi in occulto latitat ? quid gravius
quam de eorum affectionibus aliquid certi sta-
tuere ? hæc sanè est illa materies quæ celeber-
timis etiam tam Theologis quam philosophis
multum faciebat negotii ; hæc sunt illæ res,
in quibus omnes docti sudarunt ; hæc sunt
illa argumenta, quæ animum illorum in di-
versas rapiunt sententias. Quibus tamen prin-
cipiis tandem post assiduam eorum indaga-
tionem cognitis haud minimum cæca nostra
ratio illustratur, intellectus evadit prompti-
or, firmior, solidior ; adeo ut nihil gratius
videatur, quam tam principiorum quam i-
psatum consequentiarum notitiam habere.
Quapropter causam habeo cui tibi gratuler,
Ornatiss. Dn. PROCOPOE, sympathia hono-
rande, quod etiam paclus sis vires acuti tui
ingenii in ardua hâc materia labore ac in-
dustria Excellentiss. Præsidis bene elaborata
periclitari ; gratulor præstanti tuo ingenio,
discendi avido, gratulor felicibus tuis in stu-
diis progressibus, qui te una cum virtute
quam indefessus colis, exornant & evehunt.
Perge itaq;, uti cæperas, videbis qualis dili-
gentiæ Tuæ fructus in te redundet ; quod op-
pat ac exoptat

GAB. THAUVONIUS G. F.